

Digital Humanities, literárna veda a kvantitatívna verzológia (Prednášky a workshop z kvantitatívnej verzológie)

Marek Debnár

Využívanie elektronických zdrojov a nástrojov informačných technológií sa v niektorých oblastiach humanitných a spoločenských vied (napríklad v jazykovede) etablovalo natoľko, že výskum, aký v týchto vedách dnes prebieha, by bez nich nebol predstaviteľný. Presadzovanie kvantitatívnych metód a informačných technológií v literárnovednom výskume však ešte stále vyvoláva ambivalentné reakcie. Na jednej strane sme svedkami nadšenia z možnosti, ktoré digitalizácia textových zdrojov a ďalšie spracovanie (meta)textových dát prináša, na druhej strane sú tu aj obavy, že tieto zmeny povedú k strate jedinečného charakteru literárnovednej interpretácie. Preto budovanie a rozširovanie textových databáz spolu s vývojom pokročilých výpočtových nástrojov určených na ich analýzu stále naliehavšie otvára rôzne teoreticko-metodologické otázky, ktoré iniciujú interdisciplinárne diskusie ako o technickej, tak o aplikačnej stránke takto orientovaných výskumov.

Spoločným menovateľom týchto diskusií je pojem „digital humanities“, ktorý reprezentuje prepojenie humanitných a spoločenských vied s empirickým výskumom najmä v oblasti informatiky a štatistiky. V rámci literárnej vedy je tento trend reprezentovaný najmä pojmami ako „makroanalýza“ (M. Jockers) alebo „dištančné čítanie“ (F. Moretti). Literárne výskumy, ktoré sa opierajú o textové dáta, umožňujú vidieť tradičné poznatky v novej perspektíve, čo však neznamená, že sa s tra-

dičným chápaním musia nevyhnutne rozchádzať. Jednou z ciest, ako prepojiť prebiehajúci výskum s novými prístupmi, je oboznámiť literárnovednú komunitu s možnosťami, ktoré poskytujú nástroje informačných technológií v tejto výskumnej oblasti. To bol aj cieľ podujatia venovaného kvantitatívnej verzológii, ktoré zorganizovala na pôde Filozofickej fakulty UKF dňa 15. marca 2019 *Iniciatíva za Digital Humanities na FF UKF v Nitre* (<https://www.facebook.com/Iniciat%C3%ADva-za-Digital-Humanities-na-FF-UKF-v-Nitre-259177295006446/>). Cieľom tejto iniciatívy, ktorú tvoria prevažne mladší vedeckí a pedagogickí pracovníci, je sformovanie základnej personálnej matrice a technologickej bázy umožňujúcej podporu využívania digitálnych zdrojov a nástrojov informačných technológií v humanitnom a spoločenskovednom výskume.

Samotné podujatie bolo rozdelené do dvoch častí. Prvú časť tvorili tri plenárne prednášky zahraničných hostí: Heleny Bermúdez Sabel z Laboratorio de Innovación en Humanidades Digitales (LINHD, Digital Humanities Research Center, Nacional Distance Education University UNED) so sídlom v Madride, Pétera Horvátha z Digitális Bölcsészet Központ (ELTE DH) na Univerzite Eötvösa Loránda v Budapešti a Petra Plecháča z Ústavu pro českou literaturu AV ČR v Prahe.

Prvý blok otvorila prednáška s titulom *K štandardizácii európskej poézie*, v ktorej H. B. Sabel predstavila európsky projekt *Post-*

164 *data: Poetry Standardization and Open Data* (<http://postdata.lindh.uned.es>). Jeho zámerom je vytvoriť celoeurópske interdisciplinárne premostenie medzi poéziou, filológiou, sociológiou a ďalšími dimenziami využitia textov z oblasti poézie v rámci dátového výskumu. Vytvorenie takejto spoločnej a viacjazyčnej digitálnej platformy pre akademické využitie v rôznych oblastiach vyžaduje jednotné technické a filologické štandardy, ako aj jednotný zápis metadát, ktorých štruktúru (ontológiu) H. B. Sabel predstavila vo svojej prednáške. Druhým prednášajúcim bol P. Horváth s prednáškou *Koncepcia ELTE DH korpusu poézie*, v ktorej opísal aj funkcie pripravovaného *Korpusu maďarskej poézie*, ktorý pripravujú v Centre Digital Humanities na Univerzite Eötvösa Loránda v Budapešti (<http://elte-dh.hu/the-centre/>). *Korpus maďarskej poézie* bude mať anotované metrum ako aj rým básnických textov, čo otvorilo otázku o možnostiach a limitoch jednotnej štandardizácie, ktorú vo svojej prednáške spomínala H. B. Sabel. Tretím prednášajúcim bol P. Plecháč, ktorý vo svojej prednáške priblížil *Korpus českého verša*, výsledok práce českého verzologického tímu. Jeho aktivity ako aj samotný korpus sú online dostupné na adrese www.versologie.cz. *Korpus českého verša* je lemmatizovaný, foneticky, morfológicky, metricky a stroficky

anotovaný korpus českej poézie 19. a začiatku 20. storočia. Obsahuje 1 689 básnických zberok, 76 699 básní a viac než 14 miliónov slov. Prednáška bola zameraná nielen spôsob výstavby a anotácie korpusu, ale aj prácu s týmto korpusom pomocou online nástrojov, ktoré sú dostupné širokému spektru užívateľov. Z hľadiska kvantitatívnej verzológie, ktorej boli prednášky na tomto podujatí venované, predstavoval príspevok P. Plecháča komplexný pohľad na už vytvorenú prácu, aká na nás na Slovensku ešte len čaká. Druhý blok pozostával z workshopu pod vedením P. Plecháča, na ktorom sa účastníci naučili vytvárať „cirrus“ najfrekvencovanejších slov z ľubovoľných textov.

Predstavenie kvantitatívnej verzológie v podaní troch zahraničných hostí bolo ojedinelým podujatím tohto druhu na slovenskej akademickej pôde. Veríme, že prednášky, ktoré na pôde FF UKF v Nitre odzneli, upozornili interdisciplinárne publikum na to, že kvantitatívno-korpusová analýza je využiteľná nielen v jazykovede a verzológii, ale aj v ďalších oblastiach humanitných a spoločenských vied, ktorých gro spočíva v práci s textom. Popri už spomínanej korpusovej lingvistike a literárnovedných výskumoch ide najmä o filozofiu, históriu, etiku, religionistiku a s nimi súvisiace interdisciplinárne výskumy.

Text vznikol v rámci projektu ZML-2018/1-945:191006 – *Integrácia vzdelávania a výskumu na UKF s ohľadom na spoločenské potreby a požiadavky praxe*. Zodpovedný riešiteľ za FF UKF: Mgr. Marek Debnár, PhD.

Mgr. Marek Debnár, PhD.
Filozofická fakulta UKF v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
e-mail: mdebna@ukf.sk